

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การปฏิรูปการศึกษา คือ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพประชากร เป้าหมายของปฏิรูปการศึกษาคือ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ในปี 2550 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2539 : 10) การแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ไม่อาจดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไปเช่นที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ประกอบกับรัฐบาลมีนโยบายจะขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 12 ปี ในอนาคตอันใกล้นี้ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการศึกษาโดยการปฏิรูปการศึกษามุ่งถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการศึกษาทั้งระบบนั่นเอง (รุ่ง แก้วแดง, อ้างใน สุเนตร สีหามู. 2543 : 1)

การจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถสนองความต้องการในการพัฒนาบุคคล ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศชาติได้เท่าที่ควร รัฐจึงเห็นความจำเป็นที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา ทั้งหลักการ ความมุ่งหมาย แนวนโยบายและแนวทางจัดการศึกษา เพื่อให้กระบวนการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยให้เป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ เหมาะแก่กาลเวลาและบริบทแห่งสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 5) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) เน้นคุณภาพของคนให้มีลักษณะ “มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้” การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่จะพัฒนาคนให้มีคุณสมบัติดังกล่าวโดยผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมและสภาพแวดล้อม รัฐบาลจึงได้ดำเนินการจัดการศึกษาในหลายๆ รูปแบบ เพื่อให้คนในชาติได้มีโอกาสเรียนและพัฒนาคุณภาพตัวเองให้มากขึ้น และรัฐบาลมีความมุ่งหวังที่จะดำเนินการให้การปฏิรูปการศึกษาเป็นกระบวนการหนึ่ง ที่จะทำให้การจัดการศึกษาของชาติพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางใหม่ที่สนองตอบผู้เรียนยุคโลกาภิวัตน์ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544). 2539 : 19)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาของชาติ โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 43 ความว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และในหมวด 5 ว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐ บัญญัติไว้ในมาตรา 81 ความว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้ คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ (กองการประชาสัมพันธ์สภาผู้แทนราษฎร. 2540 : 16) จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 43 และมาตรา 81 รัฐจึงได้ตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ขึ้น เป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษา ที่จะนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาอย่างแท้จริง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 24 ระบุว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้ ประการที่หนึ่ง จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ประการที่สอง ฝึกทักษะความคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ประการที่สาม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ดีเป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ประการที่สี่ จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ประการที่ห้า ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ ประการที่หก จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 19 – 23)

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ดำเนินนโยบายการปฏิรูปการศึกษามีแนวทางปฏิรูป 4 ด้าน คือ การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา และการปฏิรูประบบบริหารการศึกษา

ให้เกิดการพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ อันจะส่งผลให้เด็กและเยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ. 2539 : 12)

การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ นับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา เนื่องจากเป็นกระบวนการที่จัดกระทำกับผู้เรียนโดยตรง การปฏิรูปการเรียนรู้มุ่งเน้นการพัฒนาและปรับเปลี่ยนแนวคิด พฤติกรรมการจัดกระบวนการเรียนการสอนของครูและนักเรียนใหม่จากการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง ไปสู่การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยดำเนินการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ใน 5 ลักษณะ คือ 1) การเรียนรู้อย่างมีความสุข 2) การเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น 3) การเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง 4) การเรียนรู้แบบองค์รวมครบทุกด้าน 5) การเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ในแง่บทบาทของครูนั้น ครูต้องทำหน้าที่ที่แท้จริง ได้แก่ การชี้นำชีวิตที่ดีงามให้แก่ศิษย์และการฝึกฝนศิษย์ให้เป็นคนใฝ่รู้ มีความสามารถในการคิดและนำความรู้มาใช้แก้ปัญหา และสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ได้ (สุนทร สีหามู. 2543 : 8)

การปฏิรูปการเรียนรู้มีเป้าหมายมุ่งหวังให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการดำเนินการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วยระบบการจัดการ แผนงานของโรงเรียน การพัฒนาบุคลากรเพื่อการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ การให้ขวัญกำลังใจ การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน การมีส่วนร่วมของชุมชน และการรายงานผลการดำเนินงานในโรงเรียน 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ บทบาทของครู บทบาทนักเรียน สื่อในการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 3) ด้านผลของการจัดการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาคุณภาพนักเรียนตามแนวทางการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่กล่าวถึงมี 3 ด้าน ซึ่งจะเกิดผลต่อคุณภาพของนักเรียนเป็นเด็ก ดี เก่ง มีสุข (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์. 2544 : 5)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544 : 9) ให้ความสำคัญต่อการนำการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและได้ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและร้อยรัดกันทุกระดับตั้งแต่ปีการศึกษา 2541 เป็นต้นมา การดำเนินงานดังกล่าวมียุทธศาสตร์สำคัญ คือ การพัฒนาโรงเรียนแกนนำการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งมีแนวคิดมาจากการนำโรงเรียนมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนางาน โดยกำหนดให้มีโรงเรียนที่เป็นแกนนำปฏิรูปกระบวนการ

เรียนรู้ จังหวัดละ 2 โรงเรียน รวม 152 โรงเรียน การดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนดังกล่าว ดำเนินการตามแนวทางการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ กล่าวคือ ส่งเสริมให้โรงเรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองด้วยวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายและลงมือพัฒนางานในสภาวะการปฏิบัติงานปกติ ด้วยจุดประสงค์สำคัญคือ การพัฒนาโรงเรียนให้สามารถจัดและดำเนินการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมและสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้งานการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในระดับพื้นที่ได้ ซึ่งต่อมาได้ขยายจำนวนโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ เป็นอำเภอละ 1 โรงเรียน รวมเป็น 876 โรงเรียน ประกอบกับขณะนี้แต่ละจังหวัด ได้ขยายจำนวนโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ไปอย่างกว้างขวาง นับว่าเป็นการ ขานรับการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว ซึ่งแสดงถึงความตระหนักในความสำคัญ ของการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ดังนั้นเพื่อเป็นการสนับสนุนการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง และมีคุณภาพ จุดประสงค์สำคัญในการประเมินโรงเรียนปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ คือ เพื่อให้ โรงเรียนได้นำเกณฑ์ไปประเมินและพัฒนาตนเอง เพื่อให้มีการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพ การดำเนินงาน และเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและเป็นกำลังใจแก่ผู้ที่มีมุ่งมั่นพัฒนางาน โดยมี กลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ 152 โรงเรียน และกลุ่มที่เป็นโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ขยายเพิ่มและโรงเรียนอื่น ๆ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์. 2544 : 12)

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้กำหนดความต้องการการพัฒนา การศึกษาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของนักเรียนในระดับก่อน ประถมศึกษาอย่างทั่วถึง จัดการสำหรับนักเรียนในวัยการศึกษาภาคบังคับให้เข้าเรียนจนจบ หลักระดับ และส่งเสริมให้นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาให้เรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตลอดจนการลดอัตราการออกกลางคันให้ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของปีการศึกษา 2543 ซึ่งมีการ ดำเนินงานดังนี้คือ ในระดับก่อนประถมศึกษา มีโรงเรียนที่สามารถจัดเตรียมความพร้อม ให้แก่เด็ก คิดเป็นร้อยละ 96.71 ของโรงเรียนในสังกัด ระดับประถมศึกษาสามารถจัด การศึกษาให้เด็กวัยการศึกษาภาคบังคับทุกพื้นที่ โดยสามารถเกณฑ์เด็กในเขตบริการเข้าเรียน ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2543 จำนวน 15,100 คน คิดเป็นร้อยละ 99.57 ของ ประชากรวัยเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2543 ที่จบการศึกษา รวมคิดเป็นร้อยละ 97.12 ส่วนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีโรงเรียน ที่เปิดสอนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในปีการศึกษา 2544 จำนวน 150 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 25.95 ของโรงเรียนในสังกัด ซึ่งมีนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ปีการศึกษา 2543 คิดเป็นร้อยละ 81.57 ของนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนในสังกัด (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์. 2544 : 18)

สำหรับจุดเน้นการดำเนินงานของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ปีการศึกษา 2544 มีภารกิจในการจัดการศึกษาปฐมวัย การศึกษาภาคบังคับระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีสถานศึกษาให้บริการทั้ง 3 ระดับ จำนวน 578 โรงเรียน ในจำนวนนี้จัดการศึกษาปฐมวัย จำนวน 560 โรงเรียน จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 150 โรงเรียน และจัดเป็นโรงเรียนปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 102 โรงเรียน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2543 โดยมีจุดเน้นในการดำเนินงาน 10 หัวข้อ ดังนี้ 1) การศึกษาปฐมวัย มีถ่ายโอนการศึกษาระดับปฐมวัย เด็กกลุ่ม อายุ 3 ปี ให้ท้องถิ่นในปี การศึกษา 2544 และรับผิดชอบการศึกษาระดับปฐมวัยเด็กกลุ่ม อายุ 4-5 ปี ในพื้นที่ที่จัดอยู่เดิม 2) การจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ให้เด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ดถึงย่างเข้าปีที่สิบหกอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยใช้โรงเรียนขยายโอกาสเป็นฐานรองรับในการขยายการศึกษาภาคบังคับตลอดจนโรงเรียนที่มีความพร้อมในด้านต่างๆ ให้ความสำคัญแก่กลุ่มเด็กด้อยโอกาส 3) กำหนดค่าใช้จ่ายต่อหัวของนักเรียนให้เหมาะสมกับการพัฒนาเด็กแต่ละประเภท 4) ลดความเหลื่อมล้ำระหว่างโรงเรียน ปรับหลักเกณฑ์การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากร 5) การพัฒนาประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กทั้งระบบ และการปรับปรุงประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็กให้เข้มแข็งและมีคุณภาพ 6) การกระจายอำนาจให้หน่วยงานในพื้นที่ จัดทำแผนกระจายอำนาจทั้งระบบ และเตรียมความพร้อมให้หน่วยงานที่รับการกระจายอำนาจให้สามารถในลักษณะเบ็ดเสร็จ 7) การสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียน และชุมชน โดยรณรงค์สร้างความรู้ ความเข้าใจ และการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือไปสู่มาตรฐานที่กำหนด 8) การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและใช้เป็นสื่อประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่ผู้เรียน 9) การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานตำแหน่งในรูปแบบที่หลากหลาย ตามความสนใจของผู้เข้ารับการพัฒนา 10) การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ เทคนิค วิธีการ การจัดการกระบวนการ เรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์. 2544 : 20-21)

ในส่วนการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้เตรียมการกำหนดให้โรงเรียนในสังกัด จำนวน 102 โรงเรียน ให้เป็นโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนและหน่วยงานในสังกัดที่เกี่ยวข้อง

ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โดยยึดหลักผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้จัดให้มีการพัฒนาโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โดยพัฒนาบุคลากร จัดสภาพแวดล้อม ปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินงาน ได้แก่ การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้และปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจะดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง ตามรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยได้กำหนดมาตรการดำเนินงาน ใน ปีการศึกษา 2544 พร้อมด้วยจำนวนโรงเรียนในสังกัดที่ดำเนินการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 102 โรงเรียน ดังนั้นสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ จึงได้ดำเนินการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ของครู ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ การพัฒนาผู้บริหารผู้ช่วยผู้บริหาร ครูวิชาการโรงเรียน เพื่อให้มีวิสัยทัศน์กำหนดกรอบทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐาน การพัฒนาบุคลากรสายผู้สอนให้เกิดความตระหนักและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนรู้โดยเน้น การสอนตามแนวปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ การสรุปผล ประเมินผลและจัดทำรายงาน (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์. 2544 : 15)

จากการที่ได้ศึกษาการดำเนินงานในโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ในสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานในโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ยังมีปัญหาการดำเนินงาน กล่าวคือ ด้านบริหารจัดการ โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถบริหารจัดการในโรงเรียนแกนนำให้เป็นไปตามจุดเน้นได้ เนื่องจากยังมีความต้องการด้านงบประมาณ และไม่สามารถดำเนินการพัฒนาทีมงาน ทั้งโรงเรียนให้เกิดความตระหนักและร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ รวมถึง การบริหารจัดการที่เป็นอิสระในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ในด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่าโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ยังไม่สามารถจัดการเรียนรู้ ได้ดีเท่าที่ควร ครูผู้สอนมีความจำเป็นต้องใช้งบประมาณในการจัดเตรียมสื่อ อุปกรณ์ เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ และครูยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิค ยุทธศาสตร์ การสอนตามแนวปฏิบัติ โดยไม่ได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง จึงเป็นผลทำให้ ผลการจัดการเรียนรู้ไม่เป็นไปตามแนวทางและกระบวนการเรียนรู้ อีกทั้งบางโรงเรียน ไม่ทราบแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน จึงไม่สามารถทำกิจกรรมได้ครบถ้วน ขาดการ วิเคราะห์การทำงานปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โดยไม่ได้นำแนวความคิดจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติ จริงกับนักเรียนในสภาพการเรียนปกติ ดังนั้นการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนแกนนำ ควรเป็นไปในแนวทางการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ให้มากขึ้น โดยเฉพาะข้อเหวี่ยงสำคัญ

ของการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ครูในโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปฏิรูปการเรียนรู้ให้มากขึ้น และร่วมกันวางแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ บุคลากรแกนนำการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ จะมีการขยายผลเผยแพร่แนวคิดสู่ครูคนอื่นในโรงเรียน และร่วมกันสร้างเครือข่ายจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่ได้ทุ่มเทพทรัพยากรพร้อมทั้งแสวงหาความร่วมมือจากครู ผู้บริหาร การศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมพลังกันขับเคลื่อนการจัดการศึกษาของประเทศ ให้ปรับเปลี่ยนไปในทิศทางใหม่ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ทำให้เกิดการพัฒนาคูณลักษณะของคนไทยที่พึงปรารถนา คือ เป็นคนดี เป็นคนเก่ง และมีความสุข ซึ่งได้เริ่มดำเนินการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้อย่างจริงจังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 ซึ่งได้ประกาศใช้ในพระราชบัญญัติ ด้วยความเชื่อที่ว่า “การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา” ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมได้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งถือว่า “ผู้เรียนสำคัญที่สุด” โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สภาพจริงจากสิ่งใกล้ตัว สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน มีการเชื่อมโยงเรื่องราวภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ความเป็นสากล โดยลงมือปฏิบัติจริง การคิดวิเคราะห์ แสดงความคิดเห็น แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สรุปและสังเคราะห์ความรู้นำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน รวมถึงการให้ – รับปรับเปลี่ยนความรู้ให้ทันสมัยและก้าวหน้าอยู่เสมอ การปฏิรูปการเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน จากเดิมที่เน้นครูเป็นศูนย์กลางในการบอกความรู้ เป็นการเน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข จากการคิดวิเคราะห์ การวางแผนการเรียน และการทำงานที่ตนเองต้องการด้วยตนเอง นำสิ่งที่คิดวางแผนไว้มาปฏิบัติจนเกิดความรู้ ความหมายชัดเจน แล้วจึงสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง มีการเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่นทั้งเพื่อน ครูและบุคลากรอื่น เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว หากครูผู้สอนยังยึดแนวการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางเป็นผู้บอกความรู้อยู่ตลอดเวลาแล้ว ผลที่จะเกิดกับนักเรียนคือนักเรียนหนีเรียน อ่านหนังสือไม่ออกและเบื่อหน่ายต่อการเรียนหนังสือ ทำให้เป็นทรัพยากรที่ไม่มีคุณภาพและอาจเป็นปัญหาของชาติต่อไปในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 10-11)

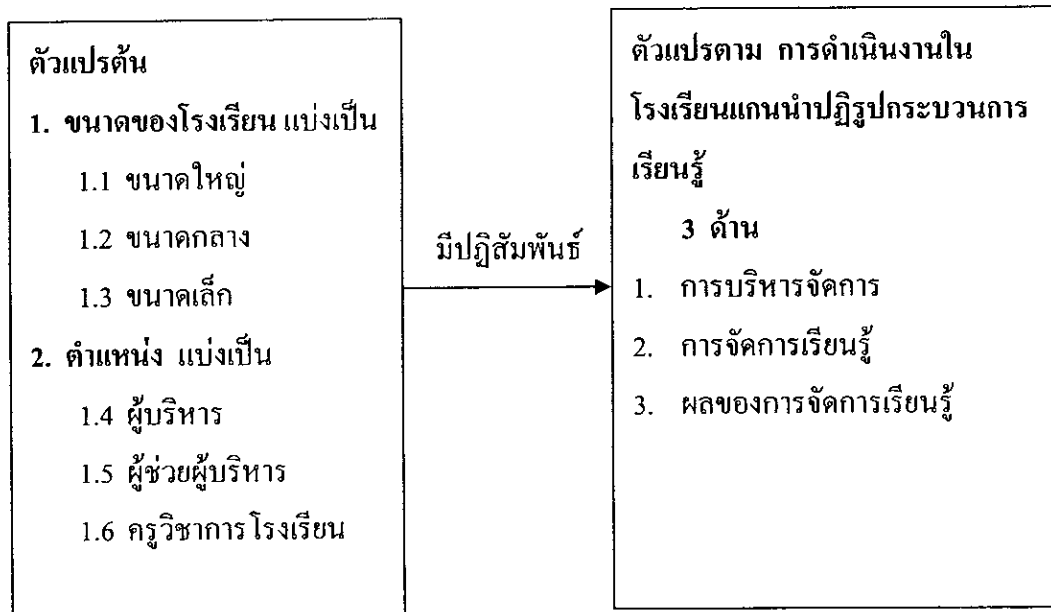
ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ และศึกษาเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ขนาดของโรงเรียน และตำแหน่งปีการศึกษา 2545 อีกด้วย เพราะจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะ

พบว่าพฤติกรรมของผู้บริหาร มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานหรือผลการดำเนินงานของโรงเรียนหรือหน่วยงานที่ผู้บริหารงาน ผู้วิจัยใช้พื้นที่เป้าหมายดำเนินการวิจัยได้แก่ โรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 102 โรงเรียน จึงได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานในโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การศึกษาการดำเนินงานการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ปีการศึกษา 2544 ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดการดำเนินงานของโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2544) เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยประกอบด้วยกิจกรรม 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการ
2. ด้านการจัดการเรียนรู้
3. ด้านผลของการจัดการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานในโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมและรายด้าน
2. เพื่อหาปฏิสัมพันธ์ของขนาดโรงเรียนและตำแหน่งที่มีผลต่อการดำเนินงานในโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ทั้ง โดยรวมและรายด้าน

สมมติฐานของการวิจัย

มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างขนาดโรงเรียนกับตำแหน่งต่อการดำเนินงานการปฏิรูปกระบวนการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีขอบเขตการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

1. ประชากร

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

1.1 ประชากร ได้แก่ โรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ปีการศึกษา 2544 (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์. 2544 : 2) จำนวน 102 โรงเรียน จำแนกเป็น ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 102 คน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 102 คน และครูวิชาการโรงเรียน จำนวน 102 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ตัวแปรหลักที่สำคัญ 2 ประการ จากโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ปีการศึกษา 2544 เป็นแหล่งที่มาของตัวแปรทั้ง 2 ดังนี้

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ขนาดโรงเรียนและตำแหน่ง ดังนี้

2.1.1 ขนาดโรงเรียน แบ่งเป็น

- 2.1.1.1 โรงเรียนขนาดใหญ่
- 2.1.1.2 โรงเรียนขนาดกลาง
- 2.1.1.3 โรงเรียนขนาดเล็ก

2.1.2 ตำแหน่ง แบ่งเป็น 3 ตำแหน่ง ดังนี้

- 2.1.2.1 ผู้บริหาร
- 2.1.2.2 ผู้ช่วยผู้บริหาร
- 2.1.2.3 ครูวิชาการ

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การดำเนินงานการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ปีการศึกษา 2544 ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านผลของการจัดการเรียนรู้ ตามนโยบาย เป้าหมายและมาตรการ ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในการปฏิรูประบบการเรียนการสอนเพื่อสนองต่อนโยบาย การปฏิรูปหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

ระยะเวลาของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เริ่มตั้งแต่ เดือนมกราคม พ.ศ. 2545 ถึง เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2546 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ค่านิยมศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดค่านิยมศัพท์ดังต่อไปนี้

1. การดำเนินงานในโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การปฏิบัติงานในโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ปีการศึกษา 2544 จำนวน 102 โรงเรียนที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนต้นแบบปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ใน 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านผลของการจัดการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 602)

1.1 ด้านการบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินการพัฒนางานทั้ง 6 ด้าน ร้อยรัดกันเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.2 ด้านการจัดการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถของครูในการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.3 ด้านผลของการจัดการเรียนรู้ หมายถึง คุณภาพนักเรียนตามแนวทางการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ ดี เก่ง มีสุข

2. โรงเรียนแกนนำ หมายถึง โรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์

3. ขนาดโรงเรียน หมายถึง ขนาดโรงเรียนประถมศึกษาตามเกณฑ์ของ สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ แบ่งขนาดโรงเรียนเป็น 3 ขนาด คือ (สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541)

3.1 โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีจำนวนนักเรียน 301 คน ขึ้นไป

3.2 โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีจำนวนนักเรียน 121-300 คน

3.3 โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีจำนวนนักเรียนต่ำกว่า 120 คน

4. ตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ข้าราชการครูที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรง ตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้รักษาการในตำแหน่งดังกล่าวใน โรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2545

Rajabhat Mahasarakham University

5. ตำแหน่งผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ข้าราชการครูที่ได้รับแต่งตั้งให้ ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้รักษาการ ในตำแหน่งผู้ช่วยผู้บริหารในตำแหน่งดังกล่าวในโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2545

6. ตำแหน่งครูวิชาการโรงเรียน หมายถึง ข้าราชการครูในโรงเรียนที่ทำหน้าที่ เป็นหัวหน้างานวิชาการหรือผู้ที่รับผิดชอบงานวิชาการในโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการ เรียนรู้ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2545

7. ปฏิสัมพันธ์ หมายถึง ความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวเนื่องในการดำเนินงาน ในโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด กาฬสินธุ์ ปี 2545

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหาร โรงเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษาทั่วไป นำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาวิธีดำเนินงานและพัฒนากฎระเบียบกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน ประถมศึกษา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

2. เป็นข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานการประถมศึกษาอื่น ๆ ได้นำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University